

VALTIONEUVOSTON ASETUS MERILIIKENTEEEN TUKEMISESTA ANNETUN VALTIONEUVOSTON ASETUKSEN 10 §:N MUUTTAMISESTA

1 Pääasiallinen sisältö

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi meriliikenteen tukemisesta annetun valtioneuvoston asetuksen (548/2020) 10 §:ää koskien asetuksen voimassaoloa siten, että asetus olisi voimassa 31 päivään joulukuuta 2021 saakka.

2 Nykytila

Suomen yhteiskunta ja elinkeinoelämän toiminta ovat pitkälti riippuvaisia meriteitse tapahtuvista tavarakuljetuksista. Lähes 90 prosenttia Suomen viennistä ja 80 prosenttia tuonnista kulkee meritse. Matkustaja-autolautat ovat aikataulutettuine linjaliikenteineen olennainen osa Suomen logistisessa kokonaisuudessa. Suomeen meriteitse kuljetettavasta tavarasta noin 10 prosenttia kuljetetaan matkustaja-autolautoilla (2000-2018). Matkustaja-autolautojen merkitys on lisääntynyt viime vuosina. Matkustaja-autolautoilla kuljetetaan kappaletavaraviennistä yli 60 prosenttia ja kappaletavaratuonnista 50 prosenttia. Kappaletavara on tyypillisesti valmistus tuotteita, kuten elintarvikkeita ja muita päivittäistavara- ja kulutus tuotteita.

COVID-19-tartuntatauti epidemia ja siihen liittyvien rajoitusten seurauksena suomalaisten lasti- ja matkustaja-alusvarustamoiden kassavirta on merkittävästi vähentynyt ja toimintaedellytykset ovat vaikeutuneet. Osa aluskannasta on kriisistä johtuen poistettu liikenteestä. Liikenneväylien alusten vähäiset matkustajamäärät ja rahtiliikenne eivät välttämättä riitä kattamaan toiminnan kustannuksia joillakin reiteillä. Matkustaja-alusten tulorakenteesta normaalisti merkittävän osan muodostaa henkilöliikenne. Jos alusliikenne vähentyy nykyistä laajemmin, siitä voi seurata jäljelle jäävien kuljetusreittien ruuhkautumista.

Lentoliikenteen voimakas väheneminen on myös ohjannut kuljetuksia merireiteille. Siirtyvät kuljetukset eivät ole merenkulun volyymeihin suhteutettuna erityisen suuria, eivätkä ne korvaa muutoin vähentynyttä kuljetuspalveluiden kysyntää. Merikuljetusten korvaaminen maantiekuljetuksilla ei Suomen olosuhteissa ole mahdollista. Varustamojen ajautumista taloudelliseen selvitystilaan tulisi välttää siksi, että merikuljetukset voivat palautua kriisin jälkeen mahdollisimman pian ennalleen.

Pääministeri Sanna Marinin hallitus on ryhtynyt pikaisiin toimenpiteisiin yhteiskunnan toiminnan turvaamiseksi ja elinkeinoelämän ja kansalaisten ahdingon helpottamiseksi. Osana näitä

LUONNOS

tukitoimenpiteitä valtioneuvosto antoi 9.7.2020 valtioneuvoston asetuksen meriliikenteen tukemisesta. Asetuksen mukaan Liikenne- ja viestintävirasto voi asettaa julkisen palveluvelvoitteen yhteysväleittäin meriliikenteeseen, jos se on välttämätöntä riittävien liikenneyhteyksien, huoltovarmuuden ja Suomen ulkomaankaupan kuljetusten kannalta. Palveluvelvoitteen vastineeksi Liikenne- ja viestintävirasto maksaa valtionavustusta.

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen 21.4.2021 tilannearvioraportin mukaan uusien covid-19-tapausten määrä on kääntynyt viimeisen viiden viikon aikana selvästi laskuun. Tämä on hyvä merkki siitä, että Suomessa epidemia on toistaiseksi rauhoittumassa. Tartuntoja on kuitenkin edelleen paljon, joten tilanne voi jälleen nopeastikin heiketä, jos ihmisten väliset kontaktit lisääntyvät lähiviikkoina merkittävästi ja virus pääsee leviämään väestössä vapaammin. Todettujen tartuntojen määrä vastaa viime vuodenvaihteen ja loka-marraskuun 2020 tilannetta.

Meritse tapahtuva matkustajaliikenne tyrehtyi lähes kokonaan huhtikuussa 2020 ja on ollut siitä lähtien merkittävästi aiempia vuosia vähäisempää. Kesän sesonki näkyi matkustusmäärien kasvuna myös epidemian aikana kesällä 2020, mutta matkustajamäärä oli normaalia alemmalla tasolla. Vuoden 2021 tammikuussa matkustajia oli lähes 80 % vähemmän kuin tammikuussa 2020. Meritse tapahtuvassa matkustajaliikenteessä matkustajamäärät olivat helmikuussa 2021 noin 15% prosenttia vuoden 2020 määrästä. Merikuljetusten tuonti ja vienti hiipuivat kesällä 2020, mutta on ollut sen jälkeen lähempänä aikaisempien vuosien tasoa. Tammikuussa 2021 tuonti oli kymmenen prosenttia ja vienti viisi prosenttia edellisvuoden tammikuuta vähäisempää.

Matkustaja-autolauttaliikenteessä arviolta 1/3 liikevaihdosta tulee rahdista ja vähintään 2/3 matkustajaliikenteestä pitäen sisällään lipunmyynnistä saatavan tulon sekä laivalla tapahtuvan myynnin. Toiminta vaatii sekä rahdinkuljetuksen että matkustajaliikenteen, jotta sillä olisi edellytykset olla kannattavaa. Matkustajaliikenteessä toimiville varustamoille alkuvuosi on normaalinkin vuotena heikko, joten kyseisten varustamoiden taloudellisen tilanteen voidaan olettaa paranevan vasta lähempänä kesää 2021 koronapandemian tilanteesta riippuen. Suomen Varustamot ry:n mukaan matkustaja-alusvarustamoiden liikevaihto supistui 78 % tammi-elokuussa 2020.

COVID-19-tartuntatauti-epidemian pitkittymisen vuoksi esitetään asetuksen voimassaolon jatkamista vuoden 2021 loppuun, jotta Liikenne- ja viestintävirasto voi tarvittaessa asettaa julkisen palveluvelvoitteen myös alkuvuonna 2021. Muutos on tarkoitettu edelleen väliaikaiseksi ratkaisuksi.

3 Asetusehdotuksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan, että valtioneuvoston asetuksen voimassa oloaika jatkettaisiin 31.12.2021 saakka. Esityksen tarkoituksena on varmistaa ja edistää merikuljetuskapasiteetin riittävyttä, luottamuksen palautumista meriliikenteeseen, suomalaisen tonniston säilymistä sekä mahdollistaa varustamoiden toimintakyvyn ylläpitäminen. Valtionavustuksella pyritään varmistamaan varustamoiden toimintakyky sekä merikuljetuskapasiteetin välttämätön riittävyys ja toimivuus koronapandemian aikana ja välittömästi sen jälkeen.

LUONNOS

4 Tausta

Hallitus antoi 11.6.2020 hallituksen esityksen eduskunnalle vuoden 2020 neljännen lisätalousarvioesityksen (HE 88/2020 vp) täydentämisestä. Lisätalousarviossa momenttia 31.40.45 muutettiin siten, että momentille myönnettäisiin lisäystä 24,8 miljoonaa euroa meriliikenteelle myönnettävään tilapäiseen taloudelliseen tukeen. Tuki käytettiin kokonaisuudessaan vuoden 2021 alussa. Valtion vuoden 2021 lisätalousarviossa momentille myönnettiin 23,15 miljoonan euron lisämääräraha. Lisämäärärahan arvioidaan loppuvan heinäkuussa. Määrärahan riittävyys vaikuttaa merkittävästi alkukesän matkustajamäärät tuetuilla yhteyksillä.

Momentin perustelujen mukaan Liikenne- ja viestintävirasto voi koronapandemian aiheuttamassa tilanteessa käyttää lasti- ja matkustaja-alusvarustamoiden liikennöinnin tukeen ja sen toimeenpanoon 23 150 000 euroa, josta enintään 150 000 euroa saa käyttää avustuksen toimeenpanon ja valmistelun edellyttämiin juridisen tuen, konsultoinnin ja selvitysten aiheuttamiin menoihin.

Asetuksen mukaan liikenne- ja viestintävirasto vastaa tuen myöntämisestä ja valvonnasta. Valtioneuvoston asetuksessa määriteltäisiin tuen tarkemmat kriteerit, ehdot ja myöntämisedellytykset. Liikenne- ja viestintävirasto on asettanut vuoden 2020 aikana palveluveloitteen Turku/Naantali – Maarianhamina / Långnäs – Tukholma yhteysvälille, jonka nojalla asetuksen mukaista avustusta saavat Tallink Silja sekä Viking Line. Lisäksi palveluvelvoite on asetettu yhteysväleille Eckerö – Grisslehamn, Maarianhamina – Kapellskär Helsinki – Tallinna sekä vuonna 2021 yhteysvälille Vaasa - Uumaja. Näiden lisäksi markkinatilannetta on seurattu syksystä 2020 palveluveloitteen asettamista varten yhteysväleillä Naantali – Långnäs – Kapellskär, Långnäs – Naantali ja Vuosaari – Muuga.

Liikenne- ja viestintävirasto Traficom on käynnistänyt 20.4.2021 uudet kilpailutukset merenkulun julkisen palvelun veloitteen mukaisten merireittien hoitamiseksi nykyisen kilpailutuskauden päättyessä. Kilpailutuksella on tarkoitus varautua siihen, että yhteydet tarvitsevat vielä tukea koronapandemian vaikutusaikana.

Nyt käynnistyvät seuraavat kilpailutukset: Turusta / Naantalista Tukholmaan liikennöivät reitit, Ahvenanmaalta Ruotsiin liikennöivät reitit, Helsingistä Tallinnaan väliset yhteydet ja Vaasa Uumajaan liittyvä yhteys. Tarvittaessa Traficom kilpailuttaa myöhemmin lisää yhteyksiä, mikäli ilmenee, että muidenkin yhteyksien liikennöinti riittävällä vuorovälillä voi vaarantua ilman tukea. Tuen tarkoituksena on mahdollistaa Manner-Suomelle ja Ahvenanmaalle riittävät meriliikenneyhteydet huoltovarmuuden, teollisuuden tarpeiden ja liikenneyhteyksien kannalta.

Liikenne- ja viestintäviraston vuonna 2020 käynnistämiin kilpailutuksiin on haettu muutosta markkinaoikeudelta, mutta ratkaisuja asioiden suhteen ei ole vielä tehty.

Koronaepidemian vaikutusten lieventämiseksi on vuoden 2020 aikana otettu käyttöön myös muita tukitoimenpiteitä suomalaisen merenkulun turvaamiseksi. Henkilöliikenteen loputtua maaliskuussa 2020 rahdinkuljetus meritse joutui huomattaviin vaikeuksiin. Vaikeudet johtuivat siitä, että henkilöliikenteen loppuminen vei matkustaja-autolauttojen ja jossain määrin RoPax-liikenteen kannattavuuden. Huoltovarmuuskeskuksen hallitus teki 19.3.2020 päätöksen laivaliikenteen tilapäisestä suorasta kriisituesta, julkisen palvelun velvoitteesta, varustamoille enintään

LUONNOS

kolmen kuukauden ajaksi (19.3. – 18.6.2020). Ennalta määritelty budjetti tuen myöntämiseen oli noin 45 miljoonaa euroa. Korvausta on maksettu määrätyle yhdeksälle reitille, alukselle ja saapumisten/lähtöjen määrälle.

Varustamoiden 600 miljoonan euron valtioneuvoston ohjelma sisältyi valtion vuoden 2020 toiseen lisätalousarvioon, jonka eduskunta hyväksyi 24.4.2020. Takaushjelma on tarkoitettu varustamoille, jotka kuljettavat huoltovarmuuden kannalta keskeistä rahtia ja jotka ovat ajautuneet taloudellisiin vaikeuksiin koronakriisin takia. Takausten tarkoituksena on turvata ehdot täyttävien varustamoiden käyttöpääomarahoitusta koronakriisin aikana. Euroopan komissio hyväksyi tukiohjelman 28.5.2020. Valtiovarainministeriö vastaa takaushjelmasta ja valtioneuvosto hyväksyy takauspäätökset. Valtio voi myöntää takauksia pankkilainojen tai työeläkemaksujen takaisinlainojen vakuudeksi. Valtiovarainministeriö pyytää Huoltovarmuuskeskukselta lausunnon takaushakemuksen huoltovarmuusvaikutuksista. Takausta ei voida myöntää, jos takauksen edunsaaja on ollut taloudellisissa vaikeuksissa ennen koronaviruspandemian puhkeamista 31.12.2019.

Myös merimieseläkelain 142 §:ää muutettiin väliaikaisesti. Merimieseläkekassa voi varustamon pyynnöstä siirtää merimieseläkelain mukaisen eläkevakuutusmaksun eräpäivää enintään kolmella kuukaudella. Muutoksella pyritään helpottamaan varustamoiden hankalaa taloustilannetta, jonka koronavirusepidemia on aiheuttanut. Lakia on tarkoitettu soveltaa ajalla 10.4.2020 - 31.7.2020 erääntyviin eläkevakuutusmaksuihin.

Edellä mainittujen tukitoimenpiteiden lisäksi hallitus on antanut hallituksen esityksen Finnveiran Oyj:n kotimaan rahoitusvaltuuksien nostamisesta 12 miljardiin euroon. Lisäksi Business Finland on avannut kaksi uutta rahoituspalvelua koronavirustilanteen vuoksi ja hallitus valmistelee yrityssektorin kustannustukea. Kustannustuki on tarkoitettu yrityksille, joiden liikevaihto on pudonnut merkittävästi koronaviruksen vuoksi ja joilla on vaikeasti sopeutettavia kustannuksia. Se kohdentuu kaikkein eniten koronasta kärsiviin yrityksiin ja toimialoihin.

Yritykset saavat liikkumavaraa talouteensa myös kaikkien verojen sekä työeläkemaksujen maksun lykkäämisellä sekä työeläkemaksun 2,6 prosentin alennuksella vuoden loppuun asti. Lisäksi veroista perittävää viivästyskorkoa alennetaan.

Eduskunta hyväksyi 27.11.2020 hallituksen esityksen eduskunnalle laiksi meriliikenteessä käytettävien alusten kilpailukykyyn parantamisesta annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta. Esityksessä ehdotettiin muutettavaksi lakia väliaikaisesti siten, että valtio maksaisi merenkulun tukena työnantajille takaisin työnantajan sairausvakuutusmaksun, työnantajan osuuden työttömyysvakuutusmaksusta, ryhmähenkivakuutusmaksusta sekä työnantajan osuuden vapaaehtoisesta tapaturmavakuutus- ja vapaa-ajan lisävakuutusmaksusta. Ehdotuksella ei muutettu muita tukitekijöitä. Lakia sovellettaisiin vain vuonna 2020 aiheutuneiden kustannusten perusteella maksettavaan tukeen ja se liittyy valtion vuoden 2021 täydentävään talousarvioesitykseen. Laki tuli voimaan 1.1.2021 ja se on voimassa vuoden 2021 loppuun.

5 Asetusehdotuksen vaikutukset

LUONNOS

Taloudelliset vaikutukset

Avustuksen myöntäminen meriliikenteelle on tuonut yhteensä 47,95 miljoonan euron budjetti-vaikutuksen valtiontalouteen. Suomen talouden, elinkeinoelämän kuljetusten ja matkustajaliikenteen kannalta on keskeistä turvata riittävän merikuljetuskapasiteetin toimivuus kaikissa olosuhteissa. Määrärahan mahdollistaman avustuksen tarkoituksena on varmistaa ja edistää merikuljetuskapasiteetin riittävyyttä, luottamuksen palautumista meriliikenteeseen, suomalaisen tonniston säilymistä sekä mahdollistaa varustamoiden toimintakyvyn ylläpitäminen. Koronakriisin aiheuttaman poikkeustilanteen ja siihen liittyvien erilaisten rajoitusten ja muiden vaikutusten ajallista kestoaikaa ei voida tarkasti arvioida.

Liikenne- ja viestintäviraston arvion mukaan 23,15 miljoonan euron lisämääräraha ensimmäisessä lisätalousarvion esityksessä, riittäisi tukemaan yhteysvälejä ainakin heinäkuuhun asti. Tuen tarpeeseen ja sen suuruuteen vaikuttaa voimakkaasti matkustajakysyntä aluksilla sekä uuden keväällä 2021 käynnistetyn kilpailutuksen hintataso.

Ensisijaisena tavoitteena on liikenteen markkinaehtoinen toiminta ja elpyminen koronarajoitusten tilanteen salliman asteittaisen poistumisen johdosta. Esimerkiksi Helsinki - Tallinna – välisessä liikenteessä elpyminen voi olla nopeampaa työmatkaliikenteestä johtuen. Tulevan kehityksen arviointiin liittyy epävarmuuksia, jolloin lisämäärärahan tarkoituksena on ylläpitää valmius liikennöinnin tukemiseen, mikäli se edellä kerrottujen tavoitteiden saavuttamisen kannalta katsotaan olosuhteet huomioiden välttämättömäksi. Meriliikennettä voitaisiin tukea sellaisilla reiteillä, joissa se olisi muuten kannattamatonta ja markkinaehtoista tarjontaa olisi vähän tai ei lainkaan.

6 Asian valmistelu ja lausunnot

Valtioneuvoston asetus on valmisteltu liikenne- ja viestintäministeriössä.

Esitysluonnoksesta on pyydetty lausunnot....

Lausunnot saatiin.....

7 Asetusehdotuksen sisältö

Valtioneuvoston asetus meriliikenteen tukemisesta annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta

Yksityiskohtaiset perustelut

10 § Voimaantulo. Pykälässä säädettäisiin asetuksen voimaan tulosta ja voimassa olosta. Asetuksen voimassa oloa ehdotetaan jatkettavaksi 31.12.2021 saakka.

LUONNOS

8 Voimaantulo

Asetus on tullut voimaan 9 päivänä heinäkuuta 2020. Koska esitys perustuu COVID-19-tartuntatauti-epidemian pitkittymiseen ja sillä pyritään varmistamaan varustamoiden toimintakyky sekä merikuljetuskapasiteetin välttämätön riittävyys ja toimivuus koronapandemian aikana ja välittömästi sen jälkeen, se on tarkoitettu väliaikaiseksi ratkaisuksi 31.12.2021 saakka.